

Пре неку ноћ, гледајући преко кабловске телевизије програм ТВ БН из Републике Српске, налетим на помало заборављени филм са почетка деведесетих- „Црни бомбардер“. У филму се приказује херојска опозициона борба и одбрана права на слободно мишљење у времену Слободана Милошевића. Главни носиоци те борбе су навијачи, најпре делије, „младост Србије“, како је у филму лепо објашњено, а слобода говора се брани тако што главни јунак филма у једној од емисија позива слушаоце да се јаве и кажу све најгоре ствари о председнику републике. Једна од тема емисије је и „пљуни председника“. Овај филм ме је навео на размишљање, и стога свима препоручујем да га поново одгледају. Дакле, филм који је величао опозициону борбу, председника представља као зликовца, навијаче као либерале (децу Србије, будућност ове земље) и њен најнормалнији део, а слободу говора као апсолутну. Колико се друштвена, медијска и политичка атмосфера у Србији изменила у односу на ону која је приказана на филму, најбоље сведочи дијалог између полицијског инспектора и ухапшеног „дисидента“, у коме му инспектор говори да ће га, ако не престане, „појести мрак“. „Али ово је демократска земља, какав мрак“, запита наивни младић, на шта му инспектор одговара: „Па...демократски мрак“.

Треба се само подсетити колико младића лежи у српским затворима још од десетог октобра. Њима се не допушта да се бране са слободе. Након усвајања новог кривичног законика који је изузетно репресиван и недемократски постало је могуће немогуће- продужавати притвор осумњиченима који се мери месецима и месецима без подигнуте оптужнице. У медијима наравно, ни речи о овом случају. Родитељи су очајни, али њих нема ко да саслуша. Њихова деца су етикетирана, и свака прича о њима је излишна. Појео их је „демократски мрак“. Атмосфера у Србији је толико весела да се Саши Чордићу уручују признања за херојску одбрану пендрека од глава демонстраната, док је име „Ранко Панић“ одавно прогутала густа магла заборавља.

У тој и таквој атмосфери живимо данас, у тзв. „демократском друштву“.

За шта смо се борили а шта смо дочекали?

Није спорно да смо се борили за слободу говора, за слободу да у мирној и демократској атмосфери размењујемо идеје, излажемо планове и одлучујемо између различитих мишљења. Борили смо се да имамо телевизијске емисије у којима ћемо моћи да чујемо ставове саговорника у мирној атмосфери, без свађа и вређања на личној основи, и разноразних прозивки и полуистина. То је систем у коме је недопустиво некога клеветати без последица. Овај систем почива на уверењу да је слобода загарантована свакоме човеку, све дотле док не угрожава туђу слободу. Међутим, некада је тешко разлучити где је граница између уметничког изражавања и клевете? Деведесетих смо могли да гледамо „Индексово позориште“ и да слушамо „Рибљу Чорбу“, који су изражавали свој вид протеста против државне политике кроз уметничке перформансе. Сећамо се сви представе „Тамо далеко је Сунце“ и песама „Баба Јула“, „Збогом Србији“ и „Царе“. Те представе смо гледали на телевизији, а већину Чорбиних песама и спотова смо такође видели на телевизији и слушали на радију. И Чорба и Индексовци су били јако популарни. Са стадиона је све јаче одјекивала и не тако лепа порука „Спаси Србију и убиј се, Слободане, Слободане...“.

Шта се, у овом контексту, толико променило у односу на деведесете године? Данас је већина излагања на медијима „пацификована“, мада се то не може рећи за медијске извештаје. Квалитет образовног програма је на једнаком нивоу, са једне стране се пропагира идолатрија (само погледајте емисију „Здраво Европо“), а са друге воајеризам и оговарања („Велики Брат“, „Фарма“, „Тренутак истине“). Наравно, не треба заборавити кич и шунд („Гранд парада“).

Најистакнутија музичка група која изражава протест против власти данас је „Београдски синдикат“. Све ово помињем, зато што сам сигуран да би, уколико би Бора Ђорђевић снимео пар песама о данашњим властодршцима попут оних које је снимао деведесетих година, у најбољем случају био медијски игнорисан, а у најгорем завршио на суду. Када све саберемо, остаје отворено питање - како и зашто су се све вредности које је пропагирала петоктобарска револуција изродиле у своју супротност? Шта се догодило па је наједном слобода мишљења постала ограничена, навијачи хулигани, а скоро сви медији копија РТС-а из деведесетих?

Слобода говора?

У чему је проблем? Проблем је у томе што се вербални деликт, популарно назван „говор мржње“, изродио у своју супротност, те служи за разрачунавање са политичким противницима. Пресуде су углавном тенденциозне, а на делу је политика двоструких стандарда. Надали смо се да је пракса прогона супротног мишљења завршена 2000-те

године. Међутим, и данас се, само сада „легалним“ путем, забрањују књиге и уметничка дела, а слободоумним ауторима и протестима против власти се не даје никакав значај а неретко се и судски прогоне. Некада смо могли на телевизији и радију у ударним терминима чути песме „Рибље Чорбе“, док је данас група „Београдски синдикат“ принуђена да своје песме пропагира преко интернета (и од својих песама нема никакву зараду) али су и упркос томе њихове песме веома слушане. Занимљиво је да има оних који покрећу питање евентуалне забране њихових песама због „позивања на насиље“. Да забрана у Србији данас није страна показало је судско забрањивање одређених књига и иницијативе у том смеру, које су срамне и обележје су искључиво тоталитарних система. Далеко од тога да ова пракса не постоји у свету и да је у питању само локални српски проблем; међутим забрињавајућ је нехајан однос према овом озбиљном нарушавању слободе мишљења. Писана реч није једино тада била на удару. Ишло се дотле да је Добрица Ћосић тужен за наводни „говор мржње“. Елем, разуме се да овакве судске спорове углавном добијају они који сматрају да је толеранција прихватање њиховог начина мишљења, а нетолеранција став супротан њиховом.

Свакако да мора да постоји регулатива у погледу доношења клевете и увреде. Међутим, где повући границу? Када систем оптуживања престаје да буде користан ради заштите права сваког појединца на лично достојанство и постаје репресивни систем који угрожава право на слободно мишљење и говор?

Закључак је да се у Србији толерише говор мржње који није супротан интересима политичке врхушке и спољног фактора, док је право на алтернативно мишљење на мејнстрим медијима безмало укинута.

Двоструки стандарди?

О „Паради поноса“ је већ довољно речено. Међутим, у сврху наше теме било би сврсисходно рећи пар речи о односу државе према скандирању навијача председнику, пошто је то најилустративнији пример двоструких стандарда у „демократској држави“ каква је Србија. Сигурно да је и деведесетих година јавно скандирање група навијача против председника Републике било ружно. Међутим, након петооктобарских промена, вође навијача су аболиране од сопствене одговорности и повезаности са државним структурама и проглашени за хероје (једну од награда доделио им је и Б92), а затим су наставили да раде стари посао. И нико им није могао ништа. Они су, забога, хероји петооктобарских промена, народни устаници, ослободиоци. Посебно упада у очи њихово „ослобађање“ Народне Скупштине када су нетрагом нестале вредне уметнине. Било како било, након што су аболирани од икакве одговорности, наставили су да чине оно што су

чинили и деведесетих. Прво су исту поруку скандирали Војиславу Коштуници. То је било у реду. Милошевић је заслужио скандирање, говорили су, Коштуница такође. Онда је некако дошао ред и на Тадића. Али не лези враже, ето проблема. Како је могуће да та група екстремних навијача, питају се наши медији, упуту тако „морбидну поруку“ нашем демократски изабраном председнику. Када сам ову вест прочитао на једном од познатих интернет медија, обузео ме је осећај неверице. Да ли је могуће да новинари сматрају да су грађани Србије толико заборавни и да се не сећају да је иста порука у употреби већ двадесет дугих година?

Медијски извештаји су прејудиицирали да су малтене, одједном, из некаквог мрака, „искочили“ некакви навијачи са некаквим „морбидним“ порукама и покушајима да спрече одржавање геј параде. Да није смешно, било би тужно. Тако, преко ноћи, „хероји“ и „ослободиоци“ посташе „ултрадесничари“, „хулигани“ и „криминалци“ са којима треба жестоко поступати. Не, ипак је израз који сам тражио „језиво“, не „жестоко“.

Било како било, тада се видела права размера државне репресије. Из неког разлога, кренуло се са кажњавањем фудбалских клубова, што би можда и дало очекиване резултате у случају наша два највећа клуба, пошто би се у циљу добрих резултата навијачи „ућутали“ али је потпуно бесмислена када се примени на клубове нижег ранга који и овако немају резултате или нису константни и имају тек шаку навијача. Наравно, оваква иницијатива није ни најправеднија. Сви ми знамо да одређене вође навијача понајмање контролишу људи из фудбалских структура. Могуће је, додуше, да их контролишу неке друге „структуре“, о којима ми мало знамо. Реакција државе се правда чињеницом да Слободан Милошевић није био легално изабрани председник на слободним демократским изборима, док Борис Тадић јесте. У реду. На страну што је Слободан Милошевић несумњиво имао подршку убедљиве већине народа. Рецимо да је аргументација исправна. Али шта у том случају са Војиславом Коштуницом? Да ли је и његов избор био нелегитиман и недемократски? Или је вређање Војислава Коштунице напрасно у реду, а вређање Бориса Тадића није? Ко је и како начинио такве аршине?

Нису ли многи од оних који се данас згражавају над повицима навијача ликовали када су те исте поруке упућиване претходним председницима? Није ли песма „Спаси Србију и убиј се, Слободане“ била мото и заштитни знак „Отпора“? Тада је то била „песма са слободарским карактеристикама“, а данас је то „морбидна порука“?

Није ли овај случај разголитио лицемерје наше политичке и медијске елите?

На крају, кренуло се са прекидањем утакмица, што никада раније није чињено, чак ни деведесетих година [1]. Затим се започело са медијским спиновањем и реevaluацијом догађаја. Тако је, преко ноћи, овај случај скандирања укључен међу остале грехе навијача према актуелној власти. Медијски извештаји о скандирању су на неким медијима праћени сликама других навијачких ексцеса, који су далеко озбиљнији. Тако су некадашњи првоборци, „цвет српске младости“ постали „хулигани“ и претња за „демократске процесе и европске потенцијале“ српског друштва. Сасвим је јасно да се промена извештавања и доживљаја улоге навијачких група одиграла искључиво услед дневнополитичких притисака и у служби је заштите владајуће већине. Пар хиљада младих људи никако не могу бити хулигани. Када говоримо о тако великим бројкама, више не говоримо о минорном, него о друштвеном проблему, и стога је свако етикетирање погрешно. Уколико хиљаде младих људи изађе на улице сигурно да се у држави нешто чини како не ваља. Не само, дакле, да не постоји консензус о начину на који ваља решавати овакав проблем, већ би велика већина оних који се данас згражавају над порукама које долазе са трибина стадиона била и више него срећна да се те поруке упућују неком другом. Уосталом, колика је заправо важност ових скандирања? На страну што повици особи која је прозвана предлажу самоубиство, што јесте ружно, али се ипак, у буквалном смислу, не може схватити као хушкање на убиство те особе. Можда у пренесеном значењу. Међутим, тешко да некога можемо осудити тако што ћемо тумачити пренесена значења. Мада било је и комичнијих случајева. Сећам се када је својевремено саслушаван председник ФК Црвене Звезде, због мајице на којој је писало: „Док се Земља око Сунца креће...“. Шта тек рећи о хапшењу људи за „говор мржње“ на Фејсбуку?

Медијско извештавање?

Грађани Србије из свог џепа плаћају јавни сервис, РТС, који треба да служи народу Србије и да извештава непристрасно и објективно, као и да пружа прилику да се чују најразличитија мишљења о горућим друштвеним питањима. Са мучнином у стомаку се сви присећамо деведесетих година и извештавања РТС-а, популарно названог „ТВ Бастиља“. Мени је лично у памћењу остало срамно извештавање о паду Републике Српске Крајине. Наиме, у двадесетом минути дневника, кратко је речено да је након војне акције хрватске државе „Книн пао“. Међутим, као што се некада на медијима нису могле чути чињенице о кризи у којој се Србија налази, тако то није могуће ни данас. У време када се у свету распада тржишни неолиберални концепт, ми не можемо ни да чујемо а камоли дебатујемо о економским алтернативама. Затим, као у некадашњој СФРЈ, на медијима нема ни речи о ситуацији у Рашкој области и тзв. Прешевској долини из које се Срби масовно селе. Такође, статут Војводине је мудро гурнут под тепих. Дакле, међунационални проблеми се, као и некада, гурају под тепих. Затим, влада потпуно једноумље око једног јединог безалтернативног пута којим Србија иде - отприлике као заклетва Јосипу Броз - „заклињемо се да са твога пута не скренемо“. Иако се еврозона налази пред колапсом, и иако евроскептицизам постаје доминантна

политичка струја у ЕУ, ми верујемо и знамо да ће „Америка и Енглеска бити земља пролетерска“. Чак и ако сви одустану од европског сна, ми ћемо га сачувати. Није ни чудо, када су нас убедили да је то сјајан живот без рада.

Мој некадашњи професор је, покушавајући да ми објасни како је Србија запала у кризу изрекао реченицу које се и данас добро сећам. Рекао је: „комунисти су сву прашину гурали под тепих. Затим је друг Тито умро, а колективно председништво је подигло тепих и погушило се од прашине. За усисавање је било прекасно“. Нешто слично ће се и нашим унуцима догодити.

Шта тек рећи за медијско извештавање? Још увек се сећам срамног извештавања о великој „дипломатској победи нашег Председника“ и то оној када је поклекао и допустио повлачење резолуције која је чувала минимум државних интереса и заменио је резолуцијом у којој Србија са уважавањем гледа на одлуку међународног суда правде. Е то је вала била дипломатска победа колико и Милошевићева над НАТО пактом! То се може окарактерисати само једном речју коју наши медији не смеју да употребе - капитулација.

Шта тек рећи за скорашњи случај уступљивања „предмета Пурде“ и изручење ратног злочинца Хрватској? Човек који је осумњичен за стрељање ненаоружаних заробљеника је пуштен да се брани пред судом своје матичне државе која је позната по политичким процесима и која ће му одрезати или минималну казну или ће га ослободити оптужби, док на оптужене и осуђене Србе нико не обраћа пажњу. Осуђено је и оптужено безброј крајишких Срба, у великом броју случајева потпуно неоправдано и без доказа. Хапшени су невини људи, са само једним циљем – да се спречи њихов повратак у Хрватску. То јесте основни разлог држања у тајности списка оптужених Срба- како се било који Србин не би преварио и прешао границу. Овако не зна да ли је на списку, и паметније му је да се не враћа. На овом примеру се види која држава јесте држава а која се претвара да јесте. Чудо се Тадић није сетио да на неком од сусрета са Јосиповићем спомене српски манастир у Хвару који је претворен у дискотеку? Или је могао да назове Јадранку Косор пре недељу дана, када је случај доспео у јавност? Са друге стране, чим је Пурда ухапшен, ето одлучне реакције хрватских политичара - одмах су уследили притисци. Не желе да дозволе да се њихови држављани хапсе и тиме баца љага на праведни „домобрански рат“. Паметно. Тако то ради одговорна политичка елита. Шта тек рећи за народ? У Вуковару је истог тренутка организован протест поводом хапшења Пурде.

Иритирање народа

Као да све неспособност политичке елите није довољна, као да сама није доживела довољно пораза и као да не види колико је стање у Србији тешко, неуморно се труди да додатно изиритира гневни народ. Тако се додељују јавна признања полицајцу који је тукао демонстранте (што чак ни Милошевић није радио), затим министар здравља исказује веру у здравствени систем који је градио безмало десет година и оде на операцију у Немачку, те председник републике оперише ахилову тетиву а операцију повери финском доктору (а обичном народу остадоше ови наши), те се на сваких четири године купују нови аутомобили за министре, помоћнике, чуваре, портуре, куваре... онда се лепо купи нови авион, што скупљи, затим премијер у јеку највеће немаштине уместо да прави планове како извући државу из беде одлази на одмор разбацујући се парама пред очима разгневног, опљачканог и сиромашног народа. На све то добијемо најављену продају Телекома без икакве потребе. Додуше, постоји потреба. Држави треба новац, пошто је банкротирала.

Закључак

Политичка елита у Србији је углавном непринципијелна, корумпирана, заинтересована само за лично богаћење и интересе сопствене странке и крупног капитала. На тај начин она се озбиљно удаљава од обичног народа. Неизверена обећања и стање у којем живимо говори о томе да је политичка елита погубила све конце и да нема никакав план шта и како даље. У тој ситуацији она је била принуђена да већину метода које је користила власт деведесетих у борби против опозиције мало цивилизује, учини легитимним и настави да примењује како би обезбедила себи још много берићетних година на власти. Са друге стране, ни највећи део опозиције није ништа бољи- и они би то исто, само боље. А највећа бојазан јесте гневни и разјарени народ.

Питање је само за шта би нека будућа револуција била искоришћена? Поново бисмо били камен, мада се за сада не зна у чијој руци.

Ми више не контролишемо сопствену државу нити сопствену будућност. Потребно је да се окренемо себи и коначно покренемо интелектуалце и одговорне друштвене раднике на акцију. Уместо садашње политичке елите, нама је потребна елита која ће власт доживљавати као службу народу, а не пљачкашки поход.

[1] http://www.alo.rs/sport/32683/Poceo_progon_zbog_Tadica